

Hjemmets betydning for barnets tro

Et kristent og pædagogisk antropologisk blik på hjemmets betydning for barnets tro

Indledning

Som studerende på kandidaten i pædagogisk antropologi på Aarhus Universitet, har jeg beskæftiget mig med steders betydning for læring i forbindelse med faget "Sted, uddannelse og socialitet". Dette har for mig skabt ny indsigt i valget af rums indretning, materielle ting, samt pædagogik i relation til, hvordan børn har mulighed for at udfolde sig i hjemmets rammer. I den forbindelse opstod lysten til at bringe dette ind i relation til KPI akademi med fokus på, hvilken betydning de fysiske rammer i hjemmet har for barnets tro, samt hvilke aspekter et kristent blik på hjemmet kan bringe ind i denne forbindelse. Jeg ønsker derfor at præsentere den antropologiske forskning og blik på steders betydning, sætte det i relation til kristne artikler og blikket på barnets tro og opvækst, samt inddrage sognepræst Hanne Jul Jakobsens bog *Hjemmerørt* fra 2019, hvor hun kigger nærmere på begrebet hjem som erfaring og længsel i en eksistentiel og teologisk sammenhæng. At inddrage hendes bog giver et nyt perspektiv, da hun netop i din undersøgelse inddrager både erfaringer fra det teologiske og antropologiske felt. Med udgangspunkt i disse refleksioner ønsker jeg at undersøge, hvilken betydning hjemmets rammer har for barnets udvikling i troslivet.

Først vil jeg inddrage antropologiske synspunkter i relation til steders betydning og den rumlige vending, der refererer til, at flere studier medtænker sted, rum og materialitet i studiet af menneskers hverdag og kulturelle forhold, og som derfor har skabt større fokus på de materielle tings betydning (Dannesboe, 2017, s. 214-215). Dernæst ønsker jeg at inddrage Ida Winthers forskning om hjemmet, Hanne Jul Jakobsens perspektiver i bogen *Hjemmerørt*, Birgitte Kjærs blik på børneopdragelse og kristne værdier i "*Giv børnene det bedste*", samt undersøgelser om tro givet videre gennem generationer fra Vern Bengtsons bog "*Families and faith*". Jeg ønsker til sidst at inddrage refleksioner omkring børns steder, som sætter fokus på barnets mulighed for selv at skabe rum for kreativitet og udfoldelse, samt at give et perspektiv på, når hjemmet indebærer mørke sider.

Rummets materielle tydelighed

Gennem lektor og professor på pædagogisk antropologi Susanne Højlund og Eva Gulløvs artikel "*Den pædagogiske potent af materialitet*" belyses perspektiverne på betydningen af det materielle i rummet, især i relations til børns dagligdagsoplevelser og opdragelse. Artiklen argumenterer for, at de fysiske elementer i rummet har afgørende indflydelse på den oplevelse, man vil have. Gulløv og Højlund fremhæver den pædagogiske dimension af rummet, hvor det betragtes som en stille pædagogisk medspiller. De påpeger, at rummets indretning reflekterer forudbestemt valg om, hvad der skal udføres, og hvordan det skal udføres, hvilket har betydning for de kompetencer børnene har mulighed for at tilegne sig, samt hvilke handlinger de udfører (Gulløv & Højlund, 2005).

Filosof Michel Foucault inddrager ligeledes forholdet mellem rum og disciplinering med fokus på børn i daginstitutioner, men det kan også trækkes på i forbindelse med de materielle valg i hjemmet. Foucaults perspektiv bidrager til forståelsen af, hvordan indretningen af rummet kan etablere en social orden og i den forbindelse muligvis påvirker konkrete handlinger. Det kan derfor også ses som relevant i forståelsen af oplæring i den kristne tro og dens praktisering, da hjemmets indretning og pædagogiske valg i hjemmets rammer også kan være en måde at fremme troen hos børnene (Gulløv & Højlund, 2005; Dannesboe, 2017). Hjemmets indretning påvirker os dybt, og det er derfor betydningsfuldt at vælge elementer, der formidler både gode menneskelige og i denne forbindelse specifikt kristne værdier. Forfatter Birgitte Kjær tilføjer i "*Giv børnene det bedste*" dybde ved at fokusere på valget af elementer, der formidler både menneskelige og specifikt kristne værdier i hjemmet. Valget af udsmykning i hjemmet bliver ikke kun en beslutning om æstetik men også en måde hvorpå, man signalerer familiens identitet på, samt skaber samtaler om kristendom (Kjær, 2007, s. 71-72). Sammen viser de to perspektiver, hvordan hjemmets fysiske rum og udsmykning spiller en afgørende rolle i at præge både adfærd og tro, og skaber spørgsmål omkring, hvordan det fysiske rum kan være med til at skabe et inkluderende hjem og base for udvikling af læring om tro. Samlet set indikerer de forskellige artikler, at opmærksomheden på det materielle i hjemmet er central for forståelsen af, hvordan pædagogik, tro og sociale relationer udvikles og praktiseres i hjemmet.

Hjemmet

Afdelingsleder på kandidatuddannelsen i pædagogisk antropologi Ida Winther har stor interesse i materialitet og bidrager i den forbindelse til forståelsen af hjemmet gennem sin forskning. Winthers kategorisering af begrebet "*hjem*" fremhæver kompleksiteten i hjemmets betydning ud over blot den fysiske bolig (Winther, 2012, s. 88). Winther opdeler hjemmet i fire kategorier i sin forskning: *Hjem som idé*, hvor hjemmet betragtes som den en kulturel konstruktion, der både kan afspejle drømme og tab. Derudover er der *hjemmet*, som den fysiske bolig, der i sin grundessens er identisk, men som i praksis ændrer sig over tid, i placering og i relation til andre. Så er der *følelsen af at være hjemme*, som ikke er bundet til et bestemt sted, men er en mobil stemning eller følelse, der kan tages med og skabes andre steder og til sidst "*at hjemme den*", der indebærer både ubevidste og bevidste handlinger for at skabe en følelse af hjemme i forskellige sammenhænge, som giver mulighed for at opleve ejerskab (Ibid, s. 92). Winthers forskning understreger, at hjemmet ikke blot er et fysisk sted, men også omfatter følelsen af at være hjemme og forskellige måder at skabe en hjemlig atmosfære på. Derudover peger Winther undersøgelse på, at hjemmet kan være et sted, der udøves magt og social kontrol, og hvor mennesker samarbejder baseret på uskrevne regler og relationelle bånd. (Ibid, s. 97-98). Samlet set bidrager Winthers forskning til en nuanceret forståelse af hjemmet som en kompleks sammensætning af fysiske rammer, følelser og sociale dynamikker.

Hjemmerørt

Sognepræst Hanne Jul Jakobsen, som er nævnt tidligere i indledningen, bidrager til at kaste lys over begrebet hjem i en kristen kontekst. I hendes bog går hun på opdagelse i menneskers forestillinger og følelser om hjem og især om sammenhænge mellem hjem og Gud. Hun analyserer, hvad der er med til at gøre et hjem til et hjem, samt at kigge på, hvilke forestillinger og erfaringer vi har om hjem, og hvordan længslen efter at føle sig hjemme opstår. Derudover reflekterer hun også over skabelsen af hjemmefølelse (Jakobsen, 2019, s. 70-71). Det komplekse aspekt ved at definere, hvad der skaber følelsen af at være hjemme, er fokus for Jakobsen, og hun fremhæver hjemlighedens grundlæggende aspekter som tryghed, frihed og muligheden for at trække sig tilbage. Desuden nævner hun, at følelsen af hjemme er dybt forankret i sanselige indtryk, som dufte, smage, lyde, fornemmelse og synsindtryk (Ibid, s. 112).

Jakobsen udvider også perspektivet omkring hjem ved at hævde, at Gud manifesterer sig i vores hverdagsliv og jordnære omgivelser, og at Guds nærvær kan opfattes gennem sanserne. Hun udfordrer tanken om at opnå en følelse af hjemlighed hos Gud som en kompleks opgave, men understreger samtidig formålet med at opleve hjemlighed i alle aspekter af vores liv. Jakobsen har en alternativ tilgang ved at udforske, hvordan mennesket og Guds bolig viser sig i vores tilværelse og måden, vi indretter vores hjem på. Her dukker det kristne element op i forhold til de antropologiske tekster om rummet indretning. Hun udforsker ideen om, at vores hjem og den måde, vi lever vores liv på, er en respons på Guds tilstedeværelse og en forlængelse af den hjemlige forbindelse med Gud (Ibid, s. 116-117). Derfor inviterer Jakobsen læseren til at betragte hvert rum som fyldt med Guds ånd, hvilket illustrerer båndet mellem det guddommelige og det hjemlige i vores eksistens (Ibid, s. 88). Her kan vi altså se en dybere forbindelse til Jesu inkarnation i kristendommen. Inkarnationen refererer til troen på, at Gud tog form som menneske i Jesus Kristus, og det tilføjer en ekstra dimension til forståelsen af Guds tilstedeværelse i vores liv og hjem. Når vi tager inkarnationen i betragtning, kan vi se, hvordan Guds tilstedeværelse ikke kun manifesterer sig gennem åndelige erfaringer, men også gennem det fysiske og jordiske, og altså i den materielle verden, hvor vores sanser bruges til at mærke Guds skaberværk helt konkret. Det kan være i naturen, hvor vi hører fuglesang, trækker frisk luft ind i lungerne og dufter blomster, alt sammen en del af den fantastiske natur, Gud har skabt. Det kan være i kirken, hvor man spiser Jesu legeme i form af brød og vin, vi kan lytte til salmer og mærke, hvordan Gud arbejder igennem sin sidemand. Vi skal føle os hjemme hos Gud og kan gøre det igennem de mange forskellige måder han er tydelig i vores hverdag, både ude i naturen, i vores kristne fællesskab og hos os selv (Ibid, s. 116-117). Samlet set tilføjer Jakobsen et dybdegående lag til forståelse af hjem som mere end blot et fysisk sted, men som en oplevelse og relation med det guddommelige. Hun tilføjer altså endnu et element udover Winthers fire forståelser af hjemmet, men som nævnt ovenfor, ser Winther også hjemmet som mere end de fysiske rammer, og de taler derved begge to ind i den samme forståelse, men med forskellige udgangspunkter.

Rørt af det kristne hjem

Hanne Jul Jakobsen nævner i en artikel fra Kristeligt Dagblad i forbindelse med udgivelse af sin bog, at: "... hjem er meget mere end et sted at bo. Det at have hjemme er måske det allermest grundlæggende i vores liv. Selv hjemløse finder steder, hvor de skaber en slags minimalistisk udgave af et hjem." (Washuus, 2019). Hvad er det, der gør, at et hjem er mere end et sted at bo? Hvordan har man hjemme? Er det det fysiske hjem, der har betydning, eller skabes hjemmet for børnene ud fra en oplevelse af at kunne "hjemme den" ved at inddrage genkendelige og trygge ting? Selve idéen om hjem fra Winthers kategorier kan her inddrages. Det er nemlig en spændende tanke, hvad det ideelle hjem for en kristen familie er. Hvordan ønsker man, at fysiske materialer skal fylde og hvilke, men også hvilke opdragelsestilgange vælger man, samt hvilke regler der skal følges, og alle tre ting spiller ind i, hvad barnet opfatter som hjemlige rammer, relationer og regler. Jeg bliver selv trukket tilbage i som barn at sidde klar til at bede borbøn eller at synge en sang før maden. Det var det mest naturlige, at der ikke blev spist, før vi havde sunget en sang, og jeg har ikke tænkt meget over, at det skulle se anderledes ud i andres hjem. Når jeg så havde venner på besøg, kunne det godt være svært at skulle udføre noget så naturligt og hjemligt som en sang inden maden, og det bundede i, at en hjemlig ting der viste vores kristne tro frem blev blandet med et menneske, jeg forbandt med nogle andre rammer og regler, nemlig skolens, hvor de ikke blev sunget sang inden madpakken blev spist. Omvendt kunne jeg mangle den del af måltidet, når jeg besøgte venner, hvor det ikke var en fast del af aftensmåltidet. Et kort tidspunkt sat af til taknemmelighed over det, vi har som familie, og den mad vi skal til at spise, skabte derfor for mig en oplevelse af hjemlighed. Om det er en ting, som jeg også kunne bruge til at "hjemme den" ville afhænge meget af i hvilke rammer, det skulle gøres. Hvis det var i et sommerhus med de samme mennesker, ville det ikke være et problem, eller var det et aftensmåltid hos venner fra kirken, vil der ofte også fra deres side være en naturlighed i at inddrage det, men at inddrage det som min måde at "hjemme den" på i mine folkeskolevenners hjem, ville ikke være helt nemt. Her ville jeg nok vælge en anden ting, der kunne skabe hjemlighed i form af måske et par hjemmesko. Det kunne derfor være spændende at stille spørgsmålet om borbøn og sang før måltidet er med til at skabe hjemlighed i kristne hjem, men ikke i andre. Det kommer nok meget an på, hvor implementeret det er af familiens måde at have hjem, og hvor meget det er udtalt og forventet som en del af hjemmet. For mig havde det i hvert fald en betydning. Som konkrete fysiske materielle ting, stod der ofte engle på hylder og reoler, små sten med bibelvers lå i vindueskarmen på badeværelset og på muren mellem køkkenet og stuen. Ved spisebordet stod andagtsbøger og musikken der blev spillet som baggrundsmusik var ofte lovsang. De fysiske ting i hjemmet var ikke noget jeg snakkede med mine klassekammerater om, men min kristne tro kom mere til udtryk i snak og handling. En ting som mine venner for eksempel bemærkede var, at jeg ikke bandede, og der oplevede de en tydelig forskel. Jeg husker det ikke som en udtalt regel i mit barndomshjem, men det har været en standard der opstod, nok mest af alt fordi mine egne forældre ikke gjorde brug af disse ord, og at jeg derfor først senere blev præsenteret for det. Mit eget hjem er derfor også et eksempel på, hvordan et kristent hjem kan være forskelligt fra andres på baggrund af kristent fundament både i fysiske ting, men også valg om pædagogisk opdragelse.

Både Hanne Jul Jakobsen og Birgitte Kjær fremhæver det komplekse aspekt ved at definere hjemmet og dets skabelse af følelsen af at være hjemme. Jakobsen betoner hjemlighedens grundlæggende elementer som tryghed, frihed og muligheden for at trække sig tilbage, mens hun også dykker ned i sanselige indtryk som en afgørende faktor for at føle sig hjemme. Kjær supplerer dette perspektiv ved at påpege den afgørende rolle, den kristne trospraksis i hjemmet har med samme argument, at børnenes sansning og opdagelse af verden som meningsfuld (Kjær, 2007, s. 10; Jakobsen, 2019, s. 112). Teksten af Winther lægger også vægt på de sanselige og følelsesmæssige aspekter af hjemmet, hvilket her ses i betoningen af dufte, lyde, rum og følelser som centrale elementer i at skabe en autentisk følelse af at være hjemme, som også tidligere nævnt ved Jakobsen (Winther, 2012, s. 91). Samlet set illustrerer disse perspektiver hjemmet som et dybt forankret og sanseligt individuelt rum i menneskers liv.

Udover at Birgitte Kjær skriver i sin bog, at den kristne trospraksis i hjemmet spiller en afgørende rolle i børns udvikling af tro, og at sansning og opdagelse af verden har betydning for troens liv, samt at der er afsat tid til netop dette i familien, så understreger hun også, at det er afgørende at finde passende rammer, der fungerer både til familielivet i forhold til børnenes alder, og også hvor meget tid de har sammen, påvirket af forældrenes arbejdsliv (Kjær, 2007, 10-11). Hvis vi inddrager fokus på materialer og rummet betydning til konteksten for religiøs opdragelse og det kristne hjem kan det se ud på forskellige måder. F.eks. ligesom rummet og dets indretning kan bære en symbolsk betydning, spiller også symbolske objekter og ritualer en vigtig rolle i religiøs opdragelse, da det kan være med til at formidle religiøse værdier og praksis. Som Kjær skriver, så påvirker hjemmet indretning os dybt, og det er derfor betydningsfuldt at vælge elementer, der formidler både gode menneskelige og specifikt kristne værdier. Eksempler kunne være billeder med bibelske motiver eller skriftsteder. Det kunne også være arvestykker, der symboliserer tro. Gennem disse udsmykninger kan hjemmet give et signal til både familiens børn og besøgende om familiens identitet, og det kan være med til at åbne op for samtaler om kristendom (Ibid, s. 71-72). Her kan jeg referere til Højlund og Gulløv, som siger, at rummet kan forstås som en stille pædagogisk medspiller, og at det i denne situation er med til at formidle religiøs betydning og kommunikere værdier til i første gang familiens medlemmer, men også mere end det. F.eks. kan et kors på væggen eller et stearinlys placeret et specifikt sted i huset tjene som materielle påmindelser på den kristne tro, eller en specifik praksis (Gulløv & Højlund, 2005). Samlet set viser disse betragtninger vigtigheden af at integrere kristen trospraksis i hjemmet som en central faktor i børns åndelige vækst og opdragelse.

Winthers kategorier i et kristent hjem

Sætter jeg mere konkret begrebet "*hjem*" og dets forskellige dimensioner fra Winthers kategorier i relation til religiøs praksis og det kristne hjem, kan det se ud på følgende måde. I et kristent hjem kan "*hjemmet som idé*" repræsentere de idealer og værdier, som familien stræber efter i overensstemmelse med deres kristne tro. De overbevisninger og teologiske opfattelser familien har, kan påvirke, hvordan de opfatter det ideelle kristne hjem og dets formål. Det kan f.eks. være påvirket

af næstekærlighed, tilgivelse mm. (Jakobsen, 2012, s. 65). I forhold til *"hjemmet"* refererer det til den fysiske bolig, hvor familiens religiøse praksis og ritualer finder sted. Dette kan være områder, hvor bøn, bibellæsning eller andre religiøse praksisser udføres. *"At føle sig hjemme"* knyttes til den følelsesmæssige og åndelige tilknytning, som troende har til deres kristne hjem. Det kan i denne sammenhæng indebære en følelse af åndelig tryghed eller genkendelse af kristne praksisser, som fx eksemplet med oplevelse af bordbøn i eget hjem, andre kristne hjem, samt den forskel der opleves til hjemmet, hvor denne praksis ikke inddrages. *"At hjemme den"* kan relatere sig til de daglige ritualer og religiøs praksis, som kristne udfører derhjemme. Det kan inkludere at bede før måltidet, deltage i familiebøn eller studere bibelen sammen som en del af deres daglige rutine. Denne praksis bidrager til at styrke familiens kristne identitet, men det er også praksisser, som kan gøres i andre sammenhænge (Kjær, 2007, s. 20-21). Disse aspekter af begrebet *"hjem"* kan i forbindelse med det kristne hjem give en dybere forståelse af, hvordan kristen tro manifesterer sig i den daglige praksis og livsstil inden for familiens rammer. Det kristne hjem tjener som en central enhed for troens udfoldelse og overførsel til kommende generationer.

Sammenligner jeg teksterne af Jakobsen og Winther, har teksten om *"Hjemmet"* en mere kulturel og sociologisk tilgang til begrebet hjem, mens bogen *"Hjemmerørt"* introducerer en religiøs dimension og udforsker, hvordan tro på Gud kan forbindes med følelsen af at være hjemme og oplevelsen af hjemmet som et åndeligt rum. Både artiklen og Ida Winthers forskning undersøger betydningen af hjemmet som en central institution i menneskers liv. De diskuterer, hvordan hjemmet er mere end bare et fysisk sted, og hvordan det er forbundet med følelser, relationer og identitet. I både Jakobsens bog i Winthers artikel beskriver de begreber for, hvordan mennesker oplever en dyb tilknytning og følelse af tilhørsforhold. *"Hjemmefølelsen"* refererer til den følelse af komfort, tryghed og tilhørsforhold, som folk oplever i deres fysiske hjem eller i hjemlige omgivelser. Samtidig refererer *"at have hjemme"* hos Gud til en åndelig dimension, hvor troende kan opleve en dyb tilknytning og et åndeligt tilhørsforhold til Gud. Hanne Jul Jakobsen understreger, at hjemlighed i begge tilfælde handler om at erkende Guds tilstedeværelse i vores liv. I det fysiske hjem er hjemlighed forbundet med følelsen af at være i et trygt og kærligt miljø, men i en åndelige sammenhæng refererer det til opmærksomhed på Guds nærvær og kærlighed (Jakobsen, 2012).

Tro gennem generationer

For også at inddrage et blik på hjemmet og familiens rolle i barnets tro, inddrager jeg socialpsykolog Vern Bengtsons bog *"Families and faith"*, som undersøger ændringer i tro med fokus på familien. Der er sket betydelige ændringer i amerikansk kultur, familie og religion gennem de seneste fem årtier, og det har tydeliggjort en formindsket indflydelse af familiens religiøse holdninger og overbevisninger hos nutidens unge, hvilket jo virkelig er interessant set i forhold til familiens rolle i det kristne hjem og for barnets tro. Mange mener, at familiens moralske og religiøse indflydelse er blevet reduceret, delvist som følge af øget individualisme og et sammenbrud i traditionelle sociale strukturer. Der synes at være en opfattelse af, at forældrenes evne til at videregive tro til deres børn

er nedsat. Unge voksne insisterer på at træffe egne valg i deres religiøse overbevisninger, og der er ofte en begrænset sammenhæng mellem de lærdomme, de blev udsat for som børn, og deres nuværende tro (Bengtson, 2013, s. 11). Også i Danmark ses en tendens til større ønske om individualisme blandt unge, og i den forbindelse får familiens rolle og familiens indflydelse på barnets tro kan i den forbindelse blive mindre (Bording & Pind, 2019, s. 28). Bengtson skriver, at de følelsesmæssige bånd, der er knyttet i barndommen med forældre, er afgørende og har en langvarig indvirkning på den åndelige og religiøse udvikling hos unge voksne. Forældrenes rolle som religiøse vejledere er derfor central, og de bruger religiøse organisationer til at styrke deres rolle (Bengtson, 2013, s. 71).

Kvaliteten af forholdet mellem forældre og børn har altså afgørende indflydelse på, om tro overføres mellem generationerne. Tætte og støttende forhold fremmer muligheden for at religiøse praksisser overføres, mens mere konfliktfyldte forhold i højere grad vil føre til religiøse forskelle. Denne sammenhæng mellem varme forhold og religiøs overførsel gælder ikke kun for forældre og børn, men også på tværs af generationer (Ibid, s. 98). Både Jakobsen og Winther taler også om betydningen af de forhold og relationer vi har det sted, vi kalder hjem (Jakobsen, 2019, s. 52; Winther, 2012, s. 98). Der er praktiske muligheder for religiøse organisationer og undervisere i at forbedre overførslen af tro mellem generationerne. Fokus på familien som en enhed bør derfor prioriteres højere end det ofte sker i kirkesamfund i dag (Bengtson, 2013, s. 202). Det er altså ikke kun i hjemmet, at der bør tages stilling til, hvornår der skal være rammer for børnene, hvornår der ikke skal, men det at den kristne familie også i høj grad benytter kirken som en del af den kristne oplæring, giver flere rammer og regler at skulle forholde sig til. Det er derfor vigtigt med et godt samarbejde dem imellem. Også Kjær fremhæver, at menigheden er en vigtig samarbejdspartner for forældre i den kristne opdragelse. Gudstjenester og møder i menigheden kan give oplevelser, der styrker fællesskabsfølelsen i familien, samt at børnearrangementer og kontakter med andre hjem i menighedssammenhæng skaber inspiration og mulighed for erfaringsudvikling (Kjær, 2007, s. 77; 80-82). Kirken kan f.eks. være et af de steder, hvor barnet får lov til at udfolde sig på andre måder end derhjemme, og hvor der er frihed til at træffe religiøse valg, der kan fremme religiøs kontinuitet, som kan være til stor gavn for barnet, men kirken kan også skabe nogle forventninger og regler, som ikke er synlige, go som går i modstrid med de valgte rammer og regler i hjemmet (Bengtson, 2013, s. 196).

Børns steder

Jeg ønsker i forlængelse af Bengtsons fokus på individualisme og frihed til egne valg at inddrage en alternativ rumlig tilgang, som involverer en artikel forfattet af antropologen Karen Fog Olwig og Eva Gulløv. Artiklen "*Toward an Anthropology of children and place*" har sit primære fokus på den sociale og kulturelle opfattelse af "børns steder" I samfundet, samt de muligheder, som børn har for at skabe deres egne steder. Inden for det antropologiske perspektiv er sted en sammensmeltning, der omfatter både de fysiske, sociale og kulturelle aspekter. Når vi anvender dette koncept på børn,

identificeres der to perspektiver: steder, som voksne skaber til børn, og steder som børn selv konstruerer (Olwig et al., 2003, s. 8).

Når vi udforsker børns steder og undersøger, hvordan både voksne og børn tildeler betydning til disse steder, opnår vi en dybere indsigt i, hvordan børn placerer sig i samfundet og bidrager til at forme det. Dette aspekt af børns barndomsforskning fokuserer på, hvordan påvirkningen fra voksne ikke skal begrænse børnenes muligheder for at udfolde sig i retning af voksenlivet. Flere institutioner, der arbejder med barndom, bestræber sig i den forbindelse på at give børn muligheden for at omdanne disse "steder for børn" til "børns steder", der er steder, hvor børn kan forme og tilpasse i overensstemmelse med deres egne præferencer og ønsker (Mogensen & Olwig, 2013). Også Gulløv og Højlund nævner både den opdragende tilgang, der sigter mod at skabe karakter og adfærd, og en mere fantasifuld pædagogisk tilgang, der fremmer kreativitet. Det viser et dualistisk syn på børns udvikling, hvor der både skal være strukturering af hjemmet, men også være mulighed for at skabe frihed for at udfolde sig (Gulløv & Højlund, 2005, s. 32). Ligesom der diskuteres om dualistiske syn på børns udvikling i teksten, kan nogle kristne hjem have en dualistisk tilgang til religiøs opdragelse. Dette kan betyde at give børn frihed til at udforske deres tro og samtidig opretholde visse strukturer og regler for religiøs praksis. Som Bengtson også skriver, så kan det fremme religiøs kontinuitet at tillade børn religiøse valg (Bengtson, 2013, s. 196). I min egen barndom oplevede jeg stor glæde ved at komme i en frikirke sammen med mine forældre om søndagen til gudstjeneste, men at der også var frihed til, at jeg selv valgte et fællesskab, som jeg havde lyst til at være i uden for gudstjenesten. Selvom der var et teenageprogram i den samme kirke, så oplevede jeg større tilknytning til juniorklubben i det lokale missionshus, og mine forældres åbenhed for, at jeg brugte en aften om ugen der, gav mig mulighed for at skabe relationer, ny viden og refleksioner på tværs af forskellige trossamfund, som både var til glæde for min egen tro, men som også skabte gode samtaler og læring for os som familie i hjemmet. Således kan de begreber, der diskuteres i teksten om rum, indretning og deres indvirkning på børn anvendes til at forstå, hvordan fysiske rum og materialer i det kristne hjem kan spille en rolle i religiøs opdragelse og formidling af kristne værdier og tro. Det kan også påpege behovet for at anerkende den måde, hvorpå omgivelserne og indretningen påvirker hver enkelt familiemedlems opfattelse af deres religiøse praksis og engagement.

Den mørke side af hjemmet

Som nævnt tidligere fra Jakobsen, udgør barndomshjemmet en dybt forankret plads i erindringen, da et barn intensivt oplever detaljer og indtryk, herunder dufte, mærker, stemninger, minder og historier knyttet til hjemmet, hvilket fremkalder følelsen af hjemme (Jakobsen, 2019, s. 33). Professor i sociologi Carol Smarts undersøgelser kaster imidlertid lys over den kompleksitet, hvor udfordringer i form af konflikter og deltagelse i usunde familier og relationer kan skabe negative konsekvenser (Smart, 2006, s. 137). Winther tilføjer også i denne forbindelse et lag til forståelsen af hjemmet ved at pege på, at det både kan være sted for sikkerhed og privatliv, samt et sted hvor magt

og social kontrol udøves baseret på uskrevne regler (Winther, 2012, s. 97-98). Smart fremhæver derfor betydningen af respekt i familier og relationer (Smart, 2006, s. 150-151).

I en kristen kontekst kan hjemmet være præget af social kontrol og overholdelse af religiøse normer, hvilket omfatter forventninger om deltagelse i gudstjenester og opretholdelse af en åndelig livsstil, som for nogle børn vil opfattes som gode rammer, men som for andre kan opleves som negativ indvirkning på børns sunde udvikling af tro, da børnene kan opleve stor afstand imellem det de hører om det kristne ideal og så den faktiske kristne praksis, der udføres eller forventes i hjemmet. Jakobsen betoner, at hjemmets essens omfatter følelsen af tryghed, privatliv, selvbestemmelse og muligheden for at være sig selv uden konstant overholdelse af regler. Derudover argumenterer hun for en dyb forbindelse mellem eksistens og hjem, og hun påpeger, at manglende evne til at være sig selv, finde ro og det at være underlagt andres regler kan resultere i en tilstand af hjemløshed (Jakobsen, 2019, s. 39). Dette refererer både tilbage til undersøgelserne af unge menneskers større behov for individualitet, samt fokus på at give børn mulighed for at skabe egne steder. Foucault kan også bringes ind i billedet igen omkring forholdet mellem rum og disciplinering. Et Foucault-inspireret perspektiv bidrager i særlig grad til at få øje på, hvordan fysiske rum ordener, hierarkiserer, disciplinerer og normaliserer. Her kan de pædagogiske valg for hjemmet altså være med til at skabe en social orden og påvirke konkrete handlinger, som både kan fremme barnets udvikling, men som også ved for udpræget grad kan skabe en magtposition for de voksne overfor barnet, som ikke er til gavn for barnets opdragelse (Dannesboe, 2017, s. 215-216). Samlet set viser disse betragtninger kompleksiteten og dualiteten af hjemmet som et sted, der både kan være en kilde til tryghed og en arena for udfordringer, afhængig af dynamikken mellem dets beboere, og det er derfor vigtigt at være opmærksom på, hvad de materielle og pædagogiske valg kan have konsekvenser for børnenes opfattelse af hjemmets regler både i dagligdagen, men også i et religiøst perspektiv.

Antropologisk blik på det kristne hjem

Det er i opgaven tydeligt, at den rumlige tilgang til børns udvikling og deres forhold til steder og rum også har relevans for religiøs opdragelse. For at finde nogle konkrete steder, hvor det kan bringes ind i netop det kristne hjem, kan det være i skabelsen af det hellige rum. Kirkens rum er ofte skabt og vedligeholdt af voksne og religiøse institutioner, men det kan være vigtigt at inddrage børn i forståelsen af de disse rum og deres betydning. Børn kan lære at respektere og værdsætte disse steder som en del af deres religiøse opdragelse. Derudover så kan børns hjem betragtes som det første sted, hvor de udsættes for tro og religiøs praksis. Derfor kan forældre og omsorgspersoner være med til at skabe et religiøst miljø ved at skabe ritualer og praksisser, der inkluderer børnene. F.eks. kan familiebønner integreres i det daglige liv og hjælpe børn med at forstå troens betydning. Som den rumlige tilgang understreger, har børn også evnen til at skabe deres egne steder inden for rammerne af deres tro. Derfor kan de eksempelvis udtrykke deres tro gennem noget kreativt, bønner eller religiøse handlinger andre steder end i hjemmet. De kan tegne billeder af religiøse figurer eller historier, som afspejler deres forståelse af troen. De kan muligvis også få en dybere forståelse af

religiøse symboler og rum, hvis de inddrages i samtaler om deres betydning. Voksne kan i den forbindelse hjælpe børn med at forstå symboler og forklare, hvordan de bruges i forskellige religiøse praksisser. Derudover så understreger den rumlige tilgang også vigtigheden af at forstå og respektere andres rum og steder. Dette gælder også for respekt for andre religiøse overbevisninger. Børn kan derfor lære at være åbne over for og respektere forskellige religiøse praksisser og steder, selvom de ikke er en del af deres egen tro.

I sammenhæng med religiøs opdragelse er det altså afgørende at overveje, hvordan børn opfatter og oplever de rum, der er forbundet med deres religion. Forældre, lærere og religiøse ledere kan bruge den rumlige tilgang til at skabe meningsfulde læringsmuligheder, der hjælper børn med at udvikle en dybere forståelse af deres tro og dens praksisser. Samtidig er det vigtigt at give børn mulighed for at udtrykke deres egne tanker, følelser og forståelse af troen gennem deres egne kreative handlinger og refleksioner.

Sammenfatning

For at skabe forståelse for hjemmets betydning for barnets tro, har jeg i opgaven valgt indledningsvis at inddrage antropologiske synspunkter, herunder teorier om rummets pædagogiske påvirkning fra Gulløv og Højlund, som belyser betydningen af materielle valg i hjemmet for almindelige værdier, men som også kan overføres til det kristne hjem, samt Michel Foucaults perspektiv på rummet i forhold til disciplinering. Dernæst bidrager forskning lavet af Ida Winthers med en nuanceret forståelse af hjemmet som en kompleks sammensætning af fysiske rammer, følelser og sociale dynamikker. For at have blik for den kristne dimension inddragede jeg bogen *"Hjemmerørt"* af sognepræst Hanne Jul Jakobsen, der udforsker begrebet hjem i en kristen kontekst, og som introducerer idéen om Guds manifestation i hverdagen og i hjemmet. Hun betoner sanselige indtryk som afgørende for følelsen af hjemlighed og opfordrer til at se hvert rum i hjemmet, som et sted Gud er. Dette tilføjer en dybde til forståelsen af hjemmet ud over det fysiske sted. Derudover nævner hun også betydningen af valg af materielle elementer og ritualer som en måde at udtrykke kristne værdier på. For at vise betydningen af hjemmets rammer og forholdet mellem forældre og børn i overførslen af tro gennem generationer, har jeg taget udgangspunkt i Bengtsons bog *"Families and faith"*, som tydeliggør større fokus på individualisme, og at familier kan have stor glæde af samarbejde med menigheden i oplæring af troen. Afslutningsvis inddrages antropologiske perspektiver på børns steder, hvor det betones, at voksne og børn har forskellige syn på og muligheder for at forme steder. Der sættes fokus på at give børn mulighed for at omdanne steder skabt af voksne til steder, hvor børn kan forme og tilpasse i overensstemmelse med deres præferencer og ønsker, så det også selv får mulighed for at forme deres tro.

Samlet set har opgaven være med til at belyse, hvordan både antropologiske og kristne perspektiver på hjemmet kan berige forståelsen af barnets tro og udvikling i relation til hjemmets rammer. Hvis der var mulighed for at arbejde videre med hjemmets betydning for tro, og at inddrage flere

dimensioner, vil det være spændende at dykke dybere ned i Hanne Jul Jakobsens perspektiv på hjemmet som det evige hjem og dets forbindelse til kristne menneskers længsel efter tilhørsforhold og mening på både det fysiske og åndelige plan. Derudover gav en sætning min søster sagde for nyligt mig lyst til at arbejde videre med, det kristne aspekt af hjemmet. "Gud har hjem på hjerte", sagde hun. Hun tror på, at Gud ønsker, at vi har et sted, hvor vi føler os hjemme, hvor vi kan lade op og føle os trygge - at have hjemme et sted. Der er altså flere perspektiver at arbejde videre med i forhold til det kristne hjem på jorden, hvor Gud kan være med til, at vi har hjemme, men også netop dette med det kristne hjem i form af himlen og livet med Gud efter døden. Helt specifikt kunne et antropologisk feltarbejde blandt kristne fællesskaber og familier give en mere konkret forståelse af, hvordan hjemmet kan se ud både i form af de konkrete fysiske ting, vi skaber tilknytning til, samt hvilke følelser, fornemmelser og drømme, der giver grobund for et blik mod det kristne hjem her på jorden og det evige hjem i himlen.

Litteraturliste

Bengtson, V. L. (2013) *"Families and faith – How religion is passed down across generations."* Oxford University Press

Bording, S. & Pind, M. (2019) *"Ung i det senmoderne samfund – En samfundskritisk diskussion af unges bestræbelse på selvrealisering"* Aalborg Universitet

Dannesboe, K. I. (2017). *"Sted – situerede erfaringer"*. I: E. Gulløv, G. B. Nielsen og I. W. Winther (red.): Pædagogisk Antropologi. Tilgange og begreber. (pp. 213-229). København: Hans Reitzels Forlag

Gulløv, E. & Højlund S. (2005). *"Materialitetens pædagogiske kraft"*. I: K. Larsen (red.): Arkitektur, krop og læring. (pp. 21-43). København: Hans Reitzels Forlag

Jakobsen, H. J. (2019) *"Hjemmerørt – Om at bebo sit liv."* Eksistensen

Kjær, B. (2007) *"Giv børnene det bedste – En inspirationsbog til at leve med Gud i familien."* Logos

Mogensen, H. O. & Olwig, K. F, (2013) *"Introduktion. Familie og slægtskab: antropologiske perspektiver på nære relationer"* (pp. 9-33). I: Familie og slægtskab – antropologiske perspektiver. Samfundslitteratur.

Olwig, K.F. & E. Gulløv (2003) *"Towards an anthropology of children and place"*. I K.F. Olwig & E. Gulløv (red.): Children's Places. Cross-cultural perspectives. London: Routledge, pp. 1-20.

Smart, C. (2006) *"Families we live with"* I: Personal Life (pp. 133-155) Cambridge: Polity Press

Washuus, D. (2019) *"Sognepræst: Gud er indbegrebet af, hvad hjem er"* Kristeligt Dagblad. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/gud-er-indbegrebet-af-hvad-hjem-er> [Downloadet d. 6. juni 2023]

Winther, I. W. (2012) "*Hjemmet*". I: Raunkjær, M. & Holen, M. (red.) Primærsektor – det nære sundhedsvæsen (pp. 87-194). Munksgaard